

היום נלמד בעזרת ה':

ברכות דף מט

עוד מדיני ברכת המזון: כל שלא אמר "ארץ חמדה טובה ורחבה" בברכת הארץ, ומלכות בית דוד ב"בונה ירושלים" לא יצא ידי חובה.

וכן צריך להזכיר בה ברית מילה (= 'ועל בריתך שחתמת בבשרנו') ותורה (= 'ועל תורתך שלימדתנו').

נחלקו התנאים האם צריך להזכיר מלכות בברכת הטוב והמטיב: האם היא מדרבנן - ואז היא "ברכה שאינה סמוכה לחברתה" (= שהיא לא המשך מהברכות הקודמות, אלא ברכה בפני עצמה) וצריך להזכיר בה מלכות (כלומר לפתוח את הברכה בשם ומלכות 'ברוך אתה ה"א מלך..'), או שהיא מדאורייתא - ואז היא "ברכה הסמוכה לחברתה" (= שהיא המשך מהברכות הקודמות) ואינו צריך להזכיר בה מלכות.

אין חותמין בשתיים: הגמרא מקשה איך חותמים "על הארץ ועל המזון" והרי רבי אומר "אין חותמים בשתיים" (= לא חותמים ברכה בשני עניינים שונים) משום 'שאינ עושים מצות חבילות חבילות?' מתרצת הגמרא שמדובר בענין אחד - הודאה על הארץ שמוציאה מזון.

וכן "על הארץ ועל הפירות" - הודאה על הארץ שמוציאה פירות, וכן "מקדש ישראל והזמנים" - הקב"ה מקדש את ישראל שמקדשים את הזמנים.

לעומת זאת בברכת "מקדש השבת וישראל והזמנים" לכאורה יש שני עניינים, כיון שאי אפשר לומר שהקב"ה מקדש את ישראל שמקדשים את השבת והזמנים, שהרי השבת קדושה מעצמה ולא תלויה בישראל (בשונה ממועדים שתלויים בקידוש החודש). אך בכל זאת מדובר בענין אחד של קדושה שאנו מברכים את הקב"ה שמקדש את השבת והזמנים.

רבי יוחנן אומר שברכת הטוב והמטיב צריכה מלכות: רבי זירא מבאר את דבריו שבברכת הטוב והמטיב צריך להזכיר שתי מלכויות, אחת בשבילה (בפתיחת הברכה 'מלך העולם'), ואחת בשביל ברכת "בונה ירושלים" שאין בה הזכרת מלכות.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

הגמרא מקשה א"כ שיזכיר שלוש פעמים מלכות - גם בשביל ברכת הארץ שאין בה הזכרת מלכות? ואם תאמר שברכת הארץ אינה צריכה מלכות כיון שהיא סמוכה לחברתה (= "הזן את העולם"), הרי גם "בונה ירושלים" סמוכה לחברתה (= לברכת הארץ), ומדוע צריך להזכיר בשבילה מלכות ב"הטוב והמטיב"? הגמרא מתרצת שאכן לא צריך להזכיר מלכות בבונה ירושלים, אך משום שהזכיר בה מלכות בית דוד (= "ועל מלכות בית דוד משיחך") אין זה דרך ארץ שלא יזכיר גם מלכות שמים, ולכן מזכיר ב'הטוב והמטיב' מלכות נוספת גם בשבילה.

לדעת רב פפא כוונת רבי יוחנן שבברכת הטוב והמטיב צריך להזכיר שתי מלכויות (= "הא-ל אבינו **מלכנו**... **המלך** הטוב...") חוץ מהברכה עצמה שפותח בה במלכות (= "ברוך אתה... **מלך** העולם הא-ל אבינו...").

הגמרא מבארת דין השוכח להזכיר שבת / יום טוב בברכת המזון: אם עדיין לא התחיל 'הטוב והמטיב' אומר "ברוך שנתן..." וכו'. ואם כבר התחיל 'הטוב והמטיב' - חוזר לראש ברהמ"ז. (בדומה לתפילה שכשעקר רגליו חוזר לראש, כאן סיום הברכה נחשב כעקירת רגליו).

השוכח להזכיר ראש חודש בתפילה ובברכת המזון: טעה ולא הזכיר של ראש חודש (= "יעלה ויבוא") בתפילה, חוזר לראש התפילה. טעה ולא הזכיר בברהמ"ז, לא חוזר. הטעם הוא שתפילה היא חובה ולכן חוזר, ולעומת זאת אכילת פת בראש חודש אינה חובה, ולכן אם טעה אינו חוזר.

למדנו במשנה לעיל: עד כמה מזמנין? (לדעת רבי מאיר) עד **כזית**, רבי יהודה אומר עד **כביצה**.

הגמרא מקשה שבמסכת פסחים מצאנו להיפך: מי שיצא מירושלים וזכר שיש בידו בשר קודש (שדינו שנפסל ביציאתו מחומת ירושלים, וטעון שריפה), אם עבר כבר את המקום שנקרא 'צופים' (שממש אפשר לראות את בית המקדש) - שורפו במקום שהוא נמצא בו ולא הטריחו אותו לחזור לירושלים. ואם עדיין לא עבר את 'צופים' - חוזר

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

לירושלים והולך למקום הנקרא 'בירה' ושורפו שם מעצי המערכה. ומהו השיעור של בשר קודש שבעבורו צריך לחזור? לדעת רבי מאיר בכביצה ולדעת רבי יהודה בכזית. משמע שכביצה לרבי מאיר וכזית לרבי יהודה הוא שיעור חשוב, ואילו במשנה מצאנו להיפך?

הגמרא מתרצת שלגבי ברהמ"ז הם נחלקו במשמעות הפסוק "וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ", לדעת רבי מאיר "וְאֶכְלֶתָּ" זו אכילה, "וְשִׁבַּעְתָּ" זו שתיה, ושיעור אכילה הוא בכזית. ורבי יהודה סבר "וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ" - אכילה שיש בה שביעה, ושיעורה בכביצה. ולגבי בשר קודש רבי מאיר סבר "חזרתו כטומאתו" - ששיעור שחשוב לגבי טומאה דהיינו כביצה (= אוכלים טמאים מטמאים אחרים רק משיעור כביצה) הוא חשוב גם לגבי זה שצריך לחזור ולשורפו בירושלים, ורבי יהודה סבר "חזרתו כאיסורו" - ששיעור שחשוב לגבי איסור אכילה דהיינו כזית, הוא חשוב גם לגבי זה שצריך לחזור ולשורפו בירושלים.

משנה: נוסח ברכת הזימון: בשלושה אומר "נברך", וכשיש שלושה חוץ ממנו אומר לשלושה "ברכו" (= שהרי גם בלעדיו יש חובת זימון). המשנה מבארת מה הנוסח כשיש מאה / אלף / עשרת אלפים. לדעת רבי עקיבא כמו שבבית הכנסת אין חילוק לגבי אמירת "ברכו" בין עשרה למאה או לאלף, כך גם בברהמ"ז.

מושגים בדף

אין עושים מצות חבילות חבילות: לא עושים כמה מצוות ביחד, משום שנראה כאילו המצוות כבדות עליו כמשא וממהר לפרוק אותם מעליו. ומשום כך לא חותמים ברכה בשני עניינים שונים.

